

SECTION 2. UKRAINIAN CULTURE

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-515-0-4>

MODERN UKRAINIAN THEATER IN THE CONTEXT OF WORLD TRENDS

СУЧАСНИЙ УКРАЇНСЬКИЙ ТЕАТР У КОНТЕКСТІ СВІТОВИХ ТЕНДЕНЦІЙ

Hnatiuk A. V.

*People's Artist of Ukraine,
Associate Professor at the Department
of Philosophical Anthropology,
Philosophy of Culture and Cultural
Studies
Educational and Research Institute
of Philosophy and Educational Policy
of Mykhailo Drahomanov Ukrainian
State University
Kyiv, Ukraine*

Гнатюк А. В.

*Народний артист України,
доцент кафедри філософської
антропології, філософії культури
та культурології
Навчально-науковий інститут
філософії та освітньої політики
Українського державного
університету
імені Михайла Драгоманова
м. Київ, Україна*

Сучасний український театр переживає період активної трансформації, інтегруючись у міжнародний культурний простір та адаптуючись до нових світових тенденцій. Цей процес супроводжується пошуком нових форм вираження, збереженням національної ідентичності та взаємодією з глядачем за використання медіатехнологій.

Метою нашого дослідження є аналіз сучасного українського театру в контексті глобальних культурних тенденцій, зокрема інтеграції у світовий культурний простір, збереження національної ідентичності та використання новітніх технологій. Особлива увага приділяється ролі недержавних театральних ініціатив, трансформації театральних практик та їхній адаптації до умов сучасності.

Після здобуття незалежності у 1991 році український театр почав активно орієнтуватися на західноєвропейські культурні практики, прагнучи інтегруватися у світовий культурний контекст. Після Революції Гідності в Україні була створена низка установ, які допомагають розвивати театральне мистецтво. Наприклад, створення Українського інституту стало важливим кроком у цьому напрямі,

надаючи можливості для міжнародної співпраці та популяризації українського театрального мистецтва за кордоном.

Український театр також має значний потенціал для інтеграції у світовий культурний простір також завдяки фінансовій підтримці з боку нових українських інституцій, які сприяють мобільності митців. Зокрема, згадаймо програми Українського культурного фонду (УКФ), які відіграють ключову роль у сприянні присутності українських митців на світових форумах і фестивалях. За словами керівниці аналітичного відділу УКФ Ірини Чужиної, конкурсна програма «Знакові події для української культури» спрямована на посилення участі України у важливих мистецьких подіях. Вона створює інструменти для реалізації амбітних проєктів у міжнародному просторі. Попри відкриті можливості, лише невелика частка українських театрів дійсно готова до масштабних міжнародних проєктів. Причина полягає не лише у фінансових чи організаційних аспектах, а й у необхідності зміни мислення всередині перформативного сектору. Ірина Чужина зазначає, для успішної інтеграції потрібні мобілізація зусиль і стратегічний підхід, що дозволить українським театрам стати повноцінними гравцями на глобальній культурній сцені [4]. Таким чином, сучасний український театр, орієнтуючись на інтеграцію у світовий культурний простір, одночасно зберігає свою ідентичність та збагачується новими методами й підходами. Інтернаціоналізація театрального сектору сприяє як засвоєнню нових технологій, так і створенню унікального мистецького продукту, який стає впізнаваним у світі.

Розвиток інтернет-культури та цифрових технологій суттєво вплинув на функціонування українського театру у другому та на початку третього десятиліття XXI століття. Театри почали активно використовувати онлайн-платформи для трансляції вистав, що дозволило розширити аудиторію та адаптуватися до умов пандемії COVID-19 [2]. Цей процес супроводжується пошуком нових форм взаємодії з глядачем та переосмисленням традиційних театральних практик.

Український театр у сучасних умовах демонструє помітну тенденцію до активізації та професіоналізації недержавних театральних ініціатив, що відображає загальносвітові тенденції децентралізації культурного простору. Зрушення у цьому напрямі набули особливого розвитку впродовж останніх п'яти-шести років, що хронологічно збігається з періодом, який розпочався після Революції Гідності 2013–2014 років [1]. Саме цей історичний етап став потужним імпульсом для формування нових театральних форм, орієнтованих на актуальні суспільні проблеми, експериментальність та пошук нових виражальних засобів. Прикладами недержавних театральних проєктів є «Дикий театр» та «PostPlayТеатр» у Києві, харківський театр «Нафта»,

одеський «Театральний простір ТЕО», а також львівський феномен Сашка Брама, який поєднує в собі функції автора, режисера та виконавця, створюючи унікальні театральні вистави. Ці проєкти є не лише осередками новаторства, але й платформами для експериментів із соціальною взаємодією, адже їх діяльність тісно пов'язана з осмисленням проблем і викликів сучасності. Особливістю цих театрів є не лише їхня тематика, яка часто акцентує увагу на соціально-політичних і культурних проблемах, а й організаційна автономія. Вони функціонують поза рамками державного фінансування, покладаючись на грантову підтримку, краудфандинг і комерційні надходження від глядачів. Наприклад, «Дикий театр» став відомим своїми провокаційними постановками, які зачіпають теми гендеру, війни та психологічного насильства, тоді як «PostPlayТеатр» експериментує з документальним театром і перформансами на основі реальних історій. Важливим аспектом розвитку недержавних театрів в Україні є їхнє інтегрування у світовий контекст. Театральні колективи дедалі частіше беруть участь у міжнародних фестивалях, здійснюють копродукції із зарубіжними партнерами та поширюють власні постановки через цифрові платформи. Такий підхід не лише розширює аудиторію, але й сприяє інтеграції українського театру у глобальний культурний простір. Активізація недержавного театального руху в Україні свідчить про те, що сучасний театр стає простором не лише для художнього висловлювання, а й для суспільного діалогу. Ці процеси демонструють, як нові покоління митців адаптують світові тенденції до національного контексту, створюючи унікальний культурний продукт, що поєднує локальну ідентичність із глобальними підходами.

Одним із ключових питань розвитку сучасного українського театру є його відповідність загальним світовим театральним тенденціям. Сучасний театр стає не просто мистецьким явищем, а платформою для міжкультурного діалогу та обміну досвідом. Театральні діячі, які активно інтегруються у міжнародний простір, демонструють, що розвиток театру можливий не лише завдяки фінансуванню або популярності всередині країни, а й завдяки залученню новітніх технологій і методик, засвоєних через обміни з провідними театральними центрами світу. Серед лідерів українського театру особливо виділяються ті, хто мав закордонний досвід або активно орієнтується на нього. Наприклад, режисери Стас Жирков, Станіслав Мойсєєв, Андрій Май, Роза Саркісян зробили постановки у європейських країнах. Ще одним цікавим прикладом є Андрій Палатний, куратор ГОГОЛЬFEST та актор театру «ДАХ», який працює за критеріями, що переважають у фестивальних програмах Авіньйона, Гейдельберга та Дрездена [4]. Олена Мигашко, театрознавиця, підкреслює, що потужна театральна культура

формується не лише завдяки фінансуванню чи міжрегіональним преміям, а передусім через мобільність та плідний діалог із театральними елітами світу. Вона також наголошує, що розширення глядацького досвіду є обов'язковим елементом інтеграції українського театру у світовий простір. Цей процес формує не лише мистецькі орієнтири режисерів і митців, а й підхід до організації театрального менеджменту.

Окрему увагу заслуговує діяльність Національного академічного драматичного театру імені Івана Франка. Як провідна театральна інституція України, цей театр відіграє ключову роль у збереженні національних традицій і популяризації українського театрального мистецтва за кордоном. Театр Франка є майданчиком для творчих експериментів і міжнародних колаборацій. Його постановки, такі як «Украдене щастя», яка регулярно входить до репертуару, була поставлена різними режисерами впродовж десятиліть і залишається еталоном драматургічної глибини, яка розкриває складні людські взаємини. Театр імені Франка активно презентує українське мистецтво на світовій сцені. Наприклад, у 2017 році постановка «Едіп» за Софоклом, у постановці режисера Роберта Стуруа, була представлена на Міжнародному театральному фестивалі в Румунії. Ця вистава отримала схвальні відгуки за вишуканість сценографії та акторської гри.

Театр імені Франка активно впроваджує сучасні підходи до театрального мистецтва. У 2022 році, після пандемії, було організовано низку онлайн-трансляцій вистав, зокрема таких постановок, як «Лісова пісня» Лесі Українки та «Калігула» Альбера Камю. Це дало змогу значно розширити аудиторію театру. За всю історію театру на його сцені виступали легендарні актори, такі як Богдан Ступка, який багато років очолював театр і зробив значний внесок для його міжнародного визнання. Його роль у виставі «Король Лір» за Шекспіром стала символом українського театрального мистецтва. На сьогодні театр активно працює над сучасними інтерпретаціями класичних творів. Постановки, такі як «Безталанна» Івана Карпенка-Карого та «Великий льох» Тараса Шевченка, поєднують традиції та інновації, розкриваючи нові аспекти класичних текстів. Ці приклади свідчать про вагомий внесок театру імені Івана Франка в розвиток української культури та його роль як міжнародного культурного посла України.

Отже, в результаті проведеного дослідження можемо стверджувати про трансформацію українського театру та його інтеграцію у світовий культурний простір. Використання новітніх технологій і розвиток інтернет-культури суттєво вплинули на форми взаємодії з глядачем і організацію театрального простору, що забезпечило нові можливості для розширення аудиторії. Одночасно з цим, недержавні театральні ініціативи стали вагомою частиною культурного ландшафту,

пропонуючи експериментальні форми вираження, які відповідають сучасним соціальним викликам. Особлива роль належить театральним колективам, які активно залучаються до міжнародної співпраці та популяризують українське мистецтво за кордоном. Театр імені Івана Франка є знаковою інституцією, яка поєднує національні традиції із сучасними художніми підходами, виступаючи своєрідним мостом між українським та світовим театральним простором. Для культурологічних досліджень ця тема є важливою, оскільки дослідження українського театру у глобальному контексті дозволяє краще зрозуміти процеси взаємодії локального та глобального, а також способи збереження ідентичності в умовах глобалізації. Перспектива подальшого вивчення теми полягає у глибшому аналізі впливу сучасних технологій, соціально-політичних факторів і міжнародних колаборацій на розвиток театрального мистецтва в Україні.

Література:

1. Мельничук Ю. Український театр на шляху до власної ідентичності: історичні передумови, виклики та перспективи. *Українська культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку*. 2021. Вип. 38. С. 151–158.
2. Світовий та український музичний театр у контексті сучасного культурного дискурсу : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. Київ, 22–23 лютого 2021 р. Нац. муз. акад. України ім. П. І. Чайковського. Київ. 2021. 288 с.
3. Русаков С. Вплив імерсивних технологій на сприйняття мистецтва в контексті трансформації сучасного артринку: культурологічні аспекти дослідження. *Питання культурології*. 2023. Вип. 41. С. 121–133.
4. Сварник Б. В. Український театр пантоміми крізь призму синергетичної парадигми. *Українська культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку*. 2021. Вип. 37. С. 92–101.
5. Сміт М., Розова Т. В., Бородіна Н. В., Овчаренко Т. С. Театр ляльок перед обличчям війни. *Культурологічний альманах*. 2023. № 2. С. 276–288. <https://doi.org/10.31392/cult.alm.2023.2.38>
6. Хвостова Т. В. Сучасний український театр у вимірі інтернет-культури. *Культура і сучасність: альманах*. 2023. № 2. С. 39–43.